



Olimpiada Języka Białoruskiego – XXIX edycja  
Zawody III stopnia (centralne)  
Bielsk Podlaski, 23 marca 2023 roku

**I. Замяні прыметнік антонімам, а назоўнік – сінонімам. Запішы новыя словазлучэнні. (10 балаў)**

**Узор:** ціхая бяседа – гучная гаворка

- 1) Заможны юнак – .....
- 2) Смешнае кіно – .....
- 3) Стáлы век – .....
- 4) Моцны аргумент – .....
- 5) Чэрствы бохан – .....

**II. Словы ў дужках запішы ў адпаведнай граматычнай форме. (10 балаў)**

Расчуленая маці, не апрачаючыся, вынесла раннім **1)** ..... (**спявак**) добры кавалак каўбасы, акраец свежага **2)**..... (**хлеб**). Але не ўправілася яна вярнуцца, не паспелі Зайчыкавы, мабыць, выйсці на ..... (**вуліца**), як пад **3)**..... (**вокны**) зноў запішчалі: на гэты раз ужо суседскі малы – Валодзька з Чарнушкавым Хведзькам, – запішчалі няцвёрда, баязліва, з **4)**..... (**няпэўны**) надзеяй, мусіць, першы раз у **5)**..... (**жыццё**)! Яны хутка збіліся, збянтэжыліся зусім і змоўклі дачасна. За імі, таксама амаль без перапынку, нібы толькі **і 6)**..... (**чакаць**), калі гэтыя скончаць, азвалася пад вокнамі новая чародка.

– Ето ж – Хоневы! – аб'явіла радасна матка, вярнуўшыся з двара.

Песні пад вокнамі цяпер амаль не змаўкалі, за **7)**..... (**дзеці**) неўзабаве пацягнуліся купка за купкай падлеткі, нават дарослыя, гэтыя ўжо часта не з пустымі рукамі, а са звяздою, што чырвона, варухліва **8)**..... (**адбівацца**) на марозных узорах, выглядвала ў ражок чыстай шыбы. Потым некалькі **9)**..... (**хлопец**) гаманліва ўваліліся ў хату разам з клубамі халоднай пары і «казою». «Каза» – нехта ў перавернутым **10)**..... (**кажух**) – сагнулася, закруцілася, затупала, так смешна падкідвала нагамі, так пацешна мэкнула, тоненька, жаласна, што бацька зачухаўся ад уцехі...

Іван Мележ, *Людзі на балоце*

### III. Запішы пытанні да прыведзеных адказаў, ужываючы дзеясловы ў цяперашнім часе. (5 балаў)

1) – .....

– Я ем бульбу з маслам.

2) – .....

– Мы размаўляем па-беларуску.

3) – .....

– Мы дадзім яму кнігу.

4) – .....

– Мы ідзем у кіно.

5) – .....

– Я пішу ліст.

### IV. Пустыя месцы ў тэксце запоўні словамі для ўстаўкі. Звярні ўвагу, што слоў для ўстаўкі на два больш. (10 балаў)

**Словы для ўстаўкі:** жа, між, пакуль, кім, як, калі, бо, што, таго, хоць, як бы, чым.

Васіль быў **1)** ..... тых, якія масцілі грэблю. Ён трымаўся Пракопа і, было відаць, стараўся дагадзіць яму. Люба было бачыць Міканору, **2)** .....хлопец стараўся. Нібы і не ён хацеў быў адкруціцца, паслаць дзеда. Але хутка Міканору кінулася, **3)**..... Пракоп злосна зірнуў на свайго памочніка – Дзятлік нібы не бачыў **4)**....., што рабіў. Тады Міканор і заўважыў, што **5)**..... Васіль увіхаўся каля старога са ўсёй нібы душой, ён не так памагаў, як замінаў. Куды больш, **6)**..... за Пракопам, Васілёвы вочы сачылі за Ганнай Чарнушкавай. Іншы раз, мусіць, адну яе і бачыў.

Хітраваў, таіўся і тут: глядзеў спадылба, зладзейкавата, **7)**..... асцерагаўся, што хто-небудзь паквапіцца, абкрадзе яго. Няпроста было хаваць гэта: увесь аж гарэў то нястрымнай цікаўнасцю, то нецярплівым чаканнем. Чакаў недарэмна, нярэдка яна сустракалася з ім вачыма, вясёлымі, прыхільнымі, – і Васіль хораша, радасна яснеў. Толькі міг відно было гэтае шчасце, **8)**..... тут жа галава асцярожліва схілялася...

Міканор бачыў, як насцярожыўся, спахмурнеў Васілёў твар, **9)**..... да Ганны, фарсіста водзячы плячыма, з папяроскай на губе, падышоў Яўхім Глушак, стаў смешкам штосьці гаварыць, памагаць цягнуць алешыну. Ганна хацела была адабраць алешыну, але ён не аддаў, з гуллівай усмешкай ішоў разам, **10)**..... не данеслі да Пракопа, да Васіля, які нават вачэй не падняў.

Іван Мележ, *Людзі на балоце*

## V. Устанаві адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх значэннямі. Звярні ўвагу, што значэнняў на два больш. Адказы запішы пад заданнем (5 балаў)

1) выйсці сухім з вады	А) зусім не закрануць, мінуць каго-небудзь
2) адысці ў нябыт	Б) дзейнічаючы ашуканствам, застацца непакараным
3) прыйшло ў рукі	В) становіцца цяжка дыхаць (ад хвалявання, перажывання і пад.)
4) разыгрываць камедыю	Г) перастаць існаваць, знікнуць назаўсёды
5) займае дух	Д) вельмі лёгка дасталася
	Е) мець значэнне, аказваць уздзеянне на каго-небудзь, што-небудзь
	Ё) прыкідвацца перад кім-небудзь, крывадушнічаць

1)	2)	3)	4)	5)
----	----	----	----	----

## VI. Перакладзі на беларускую мову. (25 балаў)

Mając na uwadze Krynki jako punkt wyjścia i punkt dojścia trajektorii życiowej Sokrata Janowicza, można by powiedzieć, że nie udało mu się zejść daleko. Raptem z Krynek do Białegostoku i z powrotem. W gruncie rzeczy jednak odbył drogę długą i forsowną, wymagającą pokonywania wielu barier i zakrętów, drogę bardzo szczególną przy tym, bo prowadzącą – jak niegdyś mawiano – na Parnas. Nie ma bowiem wątpliwości co do tego, że Janowicz zostawił po sobie wartościowy dorobek literacki. O jego randze przesądza jednak nie sama, szacowana wedle kryteriów estetycznych, jakość dzieła, lecz przynależność pisarza zarówno do kultury białoruskiej, jak i polskiej, transgraniczny charakter Sokratowej twórczości.

Na początku więc były Krynki – miejscina, w której od dziecka mówiło się po białorusku, niewiele o tym myśląc. Na końcu znów Krynki, ale inne, mniej białoruskie w swojej codzienności, za to więcej niż białoruskie dzięki inicjatywom Villi Sokrates: cyklicznym „Trialogom”, kolejnym edycjom rocznika „Annus Albaruthenicus”.

W tamtej wcześniejszej swojej wersji Krynki leżały na szlaku, po którym nieraz przetaczała się wielka Historia, jednych mieszkańców unicestwiając, innym zaś niweczając dorobek życia, skazując na tułaczkę.

Przez pierwszych kilkanaście lat życia Janowicz był jednym z wielu zamieszkujących Białostoczczyznę etnicznych Białorusinów, w ostatnim okresie – kimś jedynym w swoim rodzaju, kim się stał przez swoją twórczość i wybory światopoglądowe. Odbył zatem drogę od białoruskości siebie nieświadomej, realizującej się w wymiarze lokalnym, do białoruskości traktowanej jako zadanie, ekspansywnej, śmiało upominającej się o miejsce i szacunek w Europie

Elżbieta Dąbrowicz







